

Kurzus kódja(i): FLMD-312.02

Kurzus címe: Formaproblémák és a műfajkérdések a Hollywoodi Reneszánszban (1965-1980)

Tanár neve: Pápai Zsolt

Kurzus időpontja, helye: kedd 13 30-15 00; -137

Vetítések időpontja, helye: kedd 11 30-13 30; -137

Az egyes témákhoz kötelezőként megadott két film közül csak egyet vetítünk az egyetemen. A másikat a hallgatóknak önállóan kell beszerezniük és megnézniük. Az egyes témákhoz megadott filmek gyakran több másik téma tárgyalása kapcsán is fókuszba kerülhetnek.

Kurzus típusa: szeminárium

Kurzus leírása: A szeminárium nagyban kapcsolódik az előző félévben megtartott „Formaproblémák a Hollywoodi Reneszánszban (1965-1980)” című kurzushoz, mindazonáltal annak hiányában is teljesíthető, ugyanis az első két – bevezető – órában a szeminárium vezetője összefoglalja az előző félév legfontosabb állításait. Ebből következően az első két órán az előző félévet látogató hallgatók számára a megjelenés fakultatív.

A szemináriumon a Hollywoodi Reneszánsz formatórekvéseit, a klasszikus elbeszélésmód és hősábrázolás sémáival ellentétes megoldásokat, továbbá a korszak műfaji térképét vizsgáljuk meg. Mindeközben megkíséreljük a Hollywoodi Reneszánszban megfigyelhető jellegzetességeket elhelyezni tágabb filmtörténeti kontextusban, és megpróbáljuk felkutatni azokat a kapcsolatokat, amelyek a megújuló hollywoodi mozi Európához fűzik.

A kurzus első felében a szeminárium vezetője előadásokat tart, melyek során a korszak vizsgálatának lehetséges technikáival, és néhány filmelemzési szemponttal ismerkedhetnek meg a hallgatók. A kurzus második felében a hallgatóknak kell kiselőadásokat, műfaji alapú elemzéseket tartaniuk, 15–20 percben.

A kötelező filmek egy része (a huszonnégyből öt) nem szerezhető be magyar nyelven, ezért a kurzus elvégzéséhez alapszintű angol nyelvtudás szükséges. A kurzusra jelentkezés *minimálfeltétele* továbbá a következő filmek ismerete: Zinnemann: *Délidő*; Penn: *Bonnie és Clyde*; Kubrick: *2001 – Űrodüsszeia*; Polanski: *Rosemary gyermeke*; Hopper: *Easy Rider*; Rafelson: *Öt könnyű darab*; Peckinpah: *Pat Garrett és Billy, a Kölyök*; Altman: *Nashville*; Coppola: *Keresztapa*; Spielberg: *Cápa*; Lucas: *Star Wars* (1977).

Témák és kötelező, illetve ajánlott filmek:

1. Bevezetés 1. A hollywoodi film és a Hollywoodi Reneszánsz definiálása. A bordwelli modernizmus-koncepció alkalmazhatóságának lehetőségei és korlátai a Hollywoodi Reneszánsz filmjeinek jellemzésére.

Kötelező filmek: Ld. feljebb, a kurzusra jelentkezés alapfeltételei között!

2. Bevezetés 2. Objektív realista műveleti sémák.

Kötelező filmek:

Wexler: *Medium Cool*

Boorman: *Gyilkos túra*

Ajánlott:

Schrader: *Kék gallér*

Penn: *Alice étterme*

Huston: *Fat City*

Altman: *Esküvő*

3. Szubjektív realizmus 1. A szerzői és szereplői szubjektivitás módozatai.

Kötelező filmek:

Lumet: *A zálogos*

Penn: *Mickey, az ász*

Ajánlott:

Frankenheimer: *Másolatok*

Schlesinger: *Éjféli cowboy*

Corman: *Trip*

Lester: *Petulia*

4. Szubjektív realizmus 2. A „hollywoodi tudatfilm” alakváltozatai.

Kötelező filmek:

Boorman: *Point Blank*

Eastwood: *Fennsíkok csavargója*

Ajánlott:

Hancock: *Rémítsük halálra Jessicát!*

Altman: *Képek*

Altman: *Három nő*

Lumet: *A támadás*

5. A klasszikus hős modernizálódása. A Hollywoodi Reneszánsz dezorientálódott hőseinek formatörténeti és társadalomtörténeti pozíciója.

Kötelező filmek:

Penn: *Éjszakai lépések*

Hellman: *Kétsávos országút*

Ajánlott:

Peckinpah: *Hozzátok el nekem Alfredo Garcia fejét!*

Jaglom: *Biztos hely*

Guercio: *Motoros zsaru*

Norton: *Cisco Pike*

6. A Reneszánsz európai mintái.

Kötelező filmek:

Aldrich: *Sötét utcák*

Hill: *Butch Cassidy és a Sundance Kölyök*

Ajánlott:

Mazursky: *Harry és Tonto*

Mazursky: *Alex Csodaországban*

Coppola: *Te már nagy kisleány vagy*

Coppola: *Magánbeszélgetés*

7. Stílusváltozások a Hollywoodi Reneszánszban. Hollywoodi stiliszták. Az európai modern film és a hollywoodi filmkép.

Kötelező filmek:

Pakula: *A Parallax-terv*

Altman: *McCabe és Mrs. Miller*

Ajánlott:

Kubrick: *Barry Lyndon*

Scorsese: *Aljas utcák*

Malick: *Sivár vidék*

DePalma: *Megszállottság*

8. Szerzőiség és műfajiság a Hollywoodi Reneszánszban. A műfaji kommentár fogalma. Szerzői kommentár versus műfaji kommentár.

Kötelező filmek:

Gries: *Will Penny*

Richards: *Culpepper Cattle Co.*

Ajánlott:

Penn: *Missouri fejvadász*

Kennedy: *Támogasd a seriffed! és Támogasd a banditád!*

Dragoti: *Mocskos kis Billy*

Hathaway: *A félszemű seriff*

9. Közelítések a revizionista műfajfilmhez. A műfaji térkép szemléje 1. A revizionizmus hatóköre a klasszikus műfajokban: western; melodráma;

---

romantikus vígjáték.

Kötelező filmek:

Cassavetes: *Minnie és Moskowitz*
Bogdanovich: *Az utolsó mozielőadás*

Ajánlott:

Mazursky: *Bob & Carol & Ted & Alice*
Nichols: *Testi kapcsolatok*
Nelson: *Soldier Blue*
Kazan: *Ragyogás a fűben*

10. A műfaji térkép szemléje 2. A revizionizmus hatóköre a klasszikus műfajokban: háborús film; gengszterfilm; sci-fi; musical.

Kötelező filmek:

Trumbull: *Néma suhanás*
Altman: *MASH*

Ajánlott:

Fosse: *Kabaré*
Altman: *Tolvajok, mint mi*
Rafelson: *Fej*
Nichols: *A 22-es csapdája*

11. A műfaji térkép szemléje 3. Régi-új műfajok: (neo) noir; (politikai) thriller.

Kötelező filmek:

Polanski: *Kínai negyed*
Altman: *Hosszú búcsú*

Ajánlott:

Pakula: *Az elnök emberei*
Frankenheimer: *Francia kapcsolat 2.*
Pollack: *A Keselyű három napja*
Richards: *Kedvesem, Isten veled!*

12. A műfaji térkép szemléje 4. Új műfajok: road movie; katasztrófafilm; rockumentary. Néhány mikroműfaj: campus revolt; rape and revenge stb.

Kötelező filmek:

Coppola: *Esőemberek*
Maysles fivérek: *Gimme Shelter*

Ajánlott:

Spielberg: *Sugarlandi hajtóvadászat*
Sarafian: *Száguldás a semmibe*
Needham: *Smokey és a Bandita*
Craven: *Az utolsó ház balra*

Kurzus teljesítésének követelményei: A félév során a hallgatóknak három gyorstesztet kell írniuk filmismeretből. A kiselőadás eredménye és a szemináriumi munka is beleszámít a jegybe. Háromszor lehet hiányozni (a tesztekről egyszer sem).

Vetített filmek: szept. 14.: Wexler: *Medium Cool* és Boorman: *Gyilkos túra*
szept. 21.: Lumet: *A zálogos*
szept. 28.: Penn: *Mickey, az ász*
okt. 5.: Boorman: *Point Blank*
okt. 12.: Hellman: *Kétsávós országút*
okt. 19.: Aldrich: *Sötét utcák*
nov. 2.: Pakula: *A Parallax-terv*
nov. 9.: Gries: *Will Penny*
nov. 16.: Richards: *Culpepper Cattle Co.*
nov. 23.: Cassavetes: *Minnie és Moskowitz*
nov. 30.: Trumbull: *Néma suhanás*
dec. 7.: Polanski: *Kínai negyed*
dec. 14.: Coppola: *Esőemberek*

Kötelező / ajánlott irodalom: Az egyes témák mellett szereplő szakirodalmi tételek közül az első

---

kötelező, a többi ajánlott.

Ajánlott összefoglaló szakkönyvek, korszakelemzések:

Cook, David A.: *Lost Illusions. American Cinema in the Shadow of Watergate and Vietnam, 1970–1979*. New York: Charles Scribner's Sons, Macmillan Library Reference USA, 2000.

Jacobs, Diane: *Hollywood Renaissance*. South Brunswick and New York: A.S. Barnes & Co. – London: The Tantivy Press, 1977.

King, Geoff: *New Hollywood Cinema. An Introduction*. London – New York: I.B. Tauris Publishers, 2002.

Monaco, Paul: *The Sixties: 1960–1969. History of American Cinema. Volume 8*. New York – Detroit: Charles Scribner's Sons, 2001.

Pye, Michael – Myles, Linda: *Mozi-fenegyerekek*. Budapest: Gondolat, 1983.

1. Bevezetés 1. A hollywoodi film és a Hollywoodi Reneszánsz definiálása. A bordwelli modernizmus-koncepció alkalmazhatóságának lehetőségei és korlátai a Hollywoodi Reneszánsz filmjeinek jellemzésére.

Bordwell, David – Thompson, Kristin: *A film története*. Budapest: Palatinus, 2007. pp. 539–562.

Kovács András Bálint: *A modern film irányzatai. Az európai művészfilm, 1950–1980*. Budapest: Palatinus, 2005. pp. 86–91.

Biskind, Peter: Hollywood ostroma. *Filmvilág*, 2004/12. pp. 10–16.

2. Bevezetés 2. Objektív realista műveleti sémák.

Bordwell, David: *Elbeszélés a játékfilmben*. Budapest: Magyar Filmintézet, 1996. pp. 169–244.

Pápai Zsolt: Az akció lebontása. Objektív realista szüzsészerkesztési sémák és véletlenszerűség Robert Altman hetvenes évekbeli filmjeiben. *Metropolis*, 2009/2. pp. 10–26.

Thompson, Kristin: Realism in Cinema: *Bicycle Thieves*. In: Uő.: *Breaking the Glass Armor: Neoformalist Film Analysis*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1988. pp. 197–217.

Self, Robert T.: *Robert Altman's Subliminal Reality*. Minneapolis – London: University of Minnesota Press, 2002. pp. 45–53.

Burch, Noël: A véletlen és funkciói. In: *A kortárs filmelmélet útjai* (szerk. Vajdovich Györgyi). Budapest: Palatinus, 2004. pp. 229–248.

Deleuze, Georges: *A mozgás-kép*. Budapest: Osiris, 2001. pp. 257–280.

3. Szubjektív realizmus 1. A szerzői és szereplői szubjektivitás módzatai.

Kovács András Bálint: *A modern film irányzatai. Az európai művészfilm, 1950–1980*. Budapest: Palatinus, 2005. pp. 262–278.

Pápai Zsolt: Fellini az Álomgyárban. Kétszer Nyolc és fél. *Filmvilág*, 2008/9. pp. 10–13.

4. Szubjektív realizmus 2. A „hollywoodi tudatfilm” alakváltozatai.

Varró Attila: Walker, mon amour. John Boorman: *Point Blank*. *Filmvilág*, 2003/7. pp. 16–19.

Ciment, Michel: Valóság és látomás. John Boorman. *Filmvilág*, 1987/2. pp. 46–52.

Kitses, Jim: *Horizons West. Directing the Western from John Ford to Clint Eastwood*. New Edition. London: BFI. 2004. pp. 293–296.

5. A klasszikus hős modernizálódása. A Hollywoodi Reneszánsz dezorientálódott hőseinek formatörténeti és társadalomtörténeti pozíciója.

Elsaesser, Thomas: The Pathos of Failure: American Film in the 1970s. Notes on the Unmotivated Hero. In: *The Last Great American Picture Show. New Hollywood Cinema in the 1970s* (eds. Elsaesser, Thomas – Horwath, Alexander – King, Noel). Amsterdam: Amsterdam University Press, 2004. pp. 279–292.

Kovács András Bálint: *A modern film irányzatai. Az európai művészfilm, 1950–1980.* Budapest: Palatinus, 2005. pp. 91–95.

6. A Reneszánsz európai mintái.

Pápai Zsolt: Bolond Pierrot Hollywoodba megy. *Filmvilág*, 2005/5. pp. 22–27.

Kagan, Norman: *American Sceptic: Robert Altman's Genre-Commentary Films.* Ann Arbor: Pierian Press, 1982. pp. 75–85.

Ray, Robert B.: *A Certain Tendency of the Hollywood Cinema, 1930–1980.* Princeton: Princeton University Press, 1985. pp. 247–295.

Robert M. Hammond: The New Wave Washes the American Screens. In: Donald E. Staples (ed.): *The American Cinema.* Washington: Forum Series, 1983. pp. 341–351.

7. Stílusváltások a Hollywoodi Reneszánszban. Hollywoodi stiliszták. Az európai modern film és a hollywoodi filmkép.

Schwarzer, Mitchell: Felemészítő közeg. Architektúra Michelangelo Antonioni filmjeiben. *Metropolis*, 2008/2. pp. 30–41.

Bignell, Jonathan: A részlettől a jelentésig. A *Sivár vidék* és a mozgóképi artikuláció. <http://apertura.hu/2008/osz/bignell>

Pápai Zsolt: Mozgóképek-kalligráfia. Martin Scorsese portréjához. *Filmvilág*, 2005/6. pp. 18–21.

8. Közelítések a revizionista műfajfilmhez: szerzőiség és műfajiság a Hollywoodi Reneszánszban. A műfaji kommentár fogalma. Szerzői kommentár versus műfaji kommentár.

Todorov, Tzvetan: A műfajok eredete. In: *Tanulmányok az irodalomtudomány köréből* (szerk. Kanyó Zoltán – Síklaki István). Budapest: Tankönyvkiadó, 1988. pp. 283–295.

Kolker, Robert: *A Cinema of Loneliness. Penn, Stone, Kubrick, Scorsese, Spielberg, Altman.* Oxford: University Press, 2000. pp. 329–405.

Tinyanov, Jurij: Az irodalmi tény. In: Uő.: *Az irodalmi tény.* Budapest: Gondolat, 1981. pp. 5–25.

Elsaesser, Thomas: American Auteur Cinema. In: Elsaesser, Thomas – Horwath, Alexander – King, Noel (eds.): *The Last Great American Picture Show. New Hollywood Cinema in the 1970s.* Amsterdam: Amsterdam University Press, 2004. pp. 37–72.

9. A műfaji térkép szemléje 1. A revizionizmus hatóköre a klasszikus műfajokban: western; melodráma; romantikus vígjáték.

Carney, Ray: *John Cassavetes filmjei.* Budapest, Osiris, 2001. pp. 167–208.

Kitses, Jim: *Horizons West. Directing the Western from John Ford to Clint Eastwood.* New Edition. London: BFI. 2004. pp. 201–247.

Maltby, Richard: *Hollywood Cinema.* Second Edition. Malden (USA) – Oxford (UK) – Carlton (Australia): Blackwell Publishing. 2003. 93–101.

Margulies, Ivone: John Cassavetes: Amateur Director. In: Lewis, Jon (ed.): *The New American Cinema.* Durham and London: Duke University Press, 1998. pp.

Weddle, David: Vad bandák. Sam Peckinpah: A megreformált vadnyugat 1–5. *Filmvilág*, 2004/5–6–7–8–9.

10. A műfaji térkép szemléje 2. A revizionizmus hatóköre a klasszikus műfajokban: háborús film; gengszterfilm; sci-fi; musical.

King, Geoff: *New Hollywood Cinema. An Introduction.* London – New York: I.B. Tauris Publishers, 2002. 128–146.

Antal István: Egy filmes újságíró: Robert Altman. *Filmkultúra*, 1982/5. 67–84.

Feuer, Jane: Az önreflexív musical és a szórakoztatás mítosza. *Metropolis*, 2008/3. pp. 26–38.

11. A műfaji térkép szemléje 3. Régi–új műfajok: (neo) noir; (politikai) thriller.

Lev, Peter: *Conflicting Visions. American Films of the 70s.* Austin: University of Texas Press, 2000. pp. 40–59.

Rubin, Martin: Thrillerek. Kritikai áttekintés. *Metropolis*, 2007/3. pp. 10–28.

12. A műfaji térkép szemléje 4. Új műfajok: road movie; katasztrófafilm; rockumentary. Néhány mikroműfaj: campus revolt; rape and revenge stb.

Lev, Peter: *Conflicting Visions. American Films of the 70s*. Austin: University of Texas Press, 2000. pp. 3–21.

Hoberman, J.: *Nashville Contra Jaws, Or "The Imagination of Disaster" Revisited*. In: Elsaesser, Thomas–Horwath, Alexander–King, Noel (eds.): *The Last Great American Picture Show. New Hollywood Cinema in the 1970s*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 2004. pp. 195–222.

Corrigan, Timothy: *A Cinema without Walls*. New Brunswick: Rutgers University Press, 1991. pp. 143–153.
